

Thema 1: Werken aan biodiversiteit op het Vlaamse platteland (Agrobiodiversiteit)

Context

Onder biodiversiteit verstaan we de verscheidenheid van levende organismen en ecologische processen. In de landbouw is er een nauw verband tussen productieactiviteit en biodiversiteit. Levende organismen en ecologische processen zijn voor landbouwers immers productiefactoren, waarvan ze in hoge mate afhankelijk zijn. Tegelijk oefenen landbouwers hun productieactiviteit uit in de natuurlijke omgeving, die ze door hun activiteiten zowel negatief als positief kunnen beïnvloeden. “Agrobiodiversiteit” omvat alle vormen van biodiversiteit die voorkomen in agro-ecosystemen. In principe omvat dit zowel gedomesticeerde biodiversiteit (d.w.z. dieren en planten die worden geproduceerd voor marktdoeleinden), als wilde biodiversiteit die een indirecte relatie heeft met de landbouwproductie en een onderdeel vormt van het agro-ecosysteem (zoals weidevogels, wilde planten, leven in de beek, bodemdieren, micro-organismen, enz.) (OECD 2001; Meul et al. 2004).

De relatie tussen landbouw en biodiversiteit is bijzonder complex. Zowel in positieve, neutrale als in negatieve zin beïnvloeden ze elkaar. Bepaalde aspecten van agrobiodiversiteit en de gerelateerde ecosystemendiensten staan onder druk in de huidige Vlaamse landbouwsystemen. De bestaande agromilieumaatregelen kunnen worden geoptimaliseerd en potentieel nieuwe maatregelen ontwikkeld, zodat ze de agrobiodiversiteit versterken. Vanuit de evaluatie van de huidige agromilieumaatregelen is gebleken dat er twee grote knelpunten zijn: de participatiegraad en de gebiedsgerichtheid van de maatregelen. Door de inpasbaarheid te vergroten van agromilieumaatregelen in de bedrijfsvoering, is het mogelijk om beide knelpunten te overwinnen.

Het belang van het agrarisch gebied voor biodiversiteit

Het agrarisch gebied is van belang als leefgebied voor tal van wilde planten en dieren. Zo zijn er heel wat positieve relaties te vinden tussen landbouw en agrobiodiversiteit. Door de eeuwen heen heeft de landbouw bijgedragen tot de vorming en instandhouding van een grote verscheidenheid aan specifieke landschappen en biotopen (velden, weiden, hagen, ...), die vaak belangrijke habitats vormen voor wilde fauna en flora. De ontstaansgeschiedenis van de landbouw heeft daarbij een sterke invloed gehad op de verspreiding en adaptatie van soorten aan agrarische ecosystemen.

Zo hebben heel wat soorten zich als cultuurvolgers aangepast aan het leven in landbouwgebieden (bv. steppebewoners als hamster en haas). Daarenboven komen tal van soorten die van oorsprong in kleine aantallen voorkwamen in natuurlijke ecosystemen, nu talrijker voor in het landbouwgebied,

onder andere omdat ze er vaak een grote voedselrijkdom aantreffen, omdat ze tolerant(er) zijn voor verstoring en/of omdat er minder concurrerende soorten en natuurlijke vijanden voorkomen dan in natuurlijke ecosystemen (Lahr et al. 2005; Lahr et al. 2007b).

Typische biotopen en natuurelementen in Vlaamse agro-ecosystemen

Het agrarisch gebied in Vlaanderen bevat een groot aantal typische biotopen en natuurelementen die een geschikt leefgebied vormen voor tal van soorten. Het agrarisch gebied omvat het geheel van terreinen die in landbouwgebruik zijn met inbegrip van tussenliggende KLE (groen-blauwe dooradering). Enkele belangrijke biotopen die we onderscheiden zijn:

- **Graslanden:** kunnen een geschikt biotoop vormen voor o.a. weidevogels en haasachtigen, afhankelijk van landschappelijke context, bodemgesteldheid, vochtigheidsgraad en beheer. Daarnaast zijn in grasland ook tal van aan grasland-gebonden plantensoorten en daarmee geassocieerde plantenetende en bloembezoekende insecten en andere ongewervelden te vinden.
- **Akkers:** kunnen afhankelijk van o.a. landschappelijke context en teeltkeuze geschikt leefgebied vormen voor akkervogels. Ook loopkevers, spinnen en andere ongewervelden kunnen talrijk zijn in akkerbiotopen (Booij et al 2007). Daarnaast zijn ook tal van specifieke akkerplanten gebonden aan specifieke akkerbiotopen.
- **Boomgaarden:** herbergen vaak een bijzonder rijke insectenfauna en bieden foerageergelegenheid voor tal van vogels (Lahr et al. 2005).
- Ook **houtkanten, alleenstaande bomen, kleine bosjes, holle wegen en andere kleine landschapselementen** zijn belangrijke structuurelementen in het agrarisch landschap, die tal van plant- en diersoorten herbergen.
- Naast houtige randen kunnen ook allerhande **perceelranden met grassen en kruiden** een belangrijk leefgebied vormen voor planten, akkervogels, dagvlinders en tal van andere insectengroepen.
- **Poelen** vormen een geschikt leefgebied voor verschillende soorten amfibieën (kikkers, salamanders) en andere waterdieren (libellen, waterkevers, ...)
- **Beken, sloten, grachten en greppels** vormen een belangrijk leefgebied voor vissen en ander waterleven. Ook water-, moeras- en oeverplanten zijn afhankelijk van deze waterlopen.
- Daarnaast zijn ook **stallen, gebouwen en schuren op erven** belangrijke foerageer- en broedplaatsen voor verschillende soorten.

SWOT-tabel

Tabel 4: SWOT agrobiodiversiteit Leader Kempen Zuid

Sterkte	Zwakte	Kans	Bedreiging
Verdichting woonkernen	Veel losstaande initiatieven (zie gevoerd beleid)	Gebiedsgerichte acties	Moeilijker voor gemeenten om rond dit thema projecten in te dienen
Waardevolle natuur- en landbouwgebieden	Kleinere, lokale initiatieven (zie gevoerd beleid)	Maatschappelijk draagvlak voor landbouw in versnipperd landschap	Spanningsveld natuur-landbouw
Know-how aanwezig (Hooibeekhoeve, Natuurpunt,...)	Ontbreken van een regionaal landschap in een aantal gemeenten uit Leader Kempen Zuid	Betrekken land- en tuinbouwsector	Sectorale invulling vanuit natuur, waardoor moeilijk thema voor landbouw
Unieke landschappen en ecosystemen (gebiedsgerichte projecten – landschapsbeelden fig.7)		Beheer door landbouwers van KLE's, andere natuurlijke structuren	
		Kleinere percelen	
		Invulling geven aan kanskaarten agrobiodiversiteit opgemaakt door dienst landbouw- en plattelandsbeleid	

De SWOT-analyse volgt uit een analyse van het gebied, het doorlopen proces met het gebied en een algemene literatuurstudie over het thema agrobiodiversiteit (zie hierboven). Uit de SWOT en het doorlopen proces met het gebied kunnen onderstaande doelstellingen en acties gedestilleerd worden.

Doelstellingen en acties

LEADER Kempen Zuid kiest binnen dit thema resoluut de kaart van agrobiodiversiteit. Alle acties onder deze doelstelling hebben betrekking tot of een link met agrobiodiversiteit.

D1: Agrarisch natuurbeheer door (en met) landbouwers

Mogelijke acties onder deze doelstelling:

- Beheeracties in samenwerkingsverbanden (bv. begrazingsprojecten,...)
- Behoud, herstel en beheer van KLE's
- Randenbeheer, poelen en houtkanten (experimenten met vernieuwende beheerovereenkomsten)
- ...

D2: Meer biodiversiteit in het landbouwlandschap

Mogelijke acties onder deze doelstelling:

- Bij- en andere insectvriendelijke projecten (inrichtingswerken, informatie,...)
- Sensibiliseringsacties over landbouw & natuur
- acties over fauna-akkers en perceelranden
- initiatieven in functie van een betere kwaliteit van waterlopen
- Biodiversiteitsscans landbouwbedrijven
- ...

D3: Werken aan draagvlakverbreding rond agrobiodiversiteit

Mogelijke acties onder deze doelstelling:

- Sensibiliseringsacties en educatieve projecten
- Acties die de link leggen tussen landbouw, natuur en recreatie
- Samenwerkingsprojecten burger-landbouwer
- ...

Voor alle acties onder dit thema gelden onderstaande voorwaarden:

Tabel 5: voorwaarden invulling thema agrobiodiversiteit Leader Kempen Zuid

Begunstigden	lokale besturen, vzw's, lokale en bovenlokale organisaties, landbouwers, provinciale diensten (max. 5%), private actoren, verenigingen met winstoogmerk...
Algemene voorwaarde	Maatschappelijke meerwaarde verbonden aan project
Cofinanciering	Max. 65% - min. 45%
Plafondbedrag	200.000€ voor 1 budgetjaar - €300.000 voor 2 budgetjaren
Minimale inbreng promotor + copromotoren samen	15%
Verdeling budget per thema	33.33% (indicatief)

Bijkomende randvoorwaarde

-Acties van landbouwers ter voorbereiding van een beheerovereenkomst (bijv. Water) of om tegemoet te komen aan de vergroening komen niet in aanmerking voor steun.